

RIKSANTIKVARENS STAVKIRKEPROGRAM

Hegge stavkirke

Flere av de 28 stavkirkene i Norge er i dårlig bygningsmessig stand. Eierne står overfor store vedlikeholdsoppgaver som også omfatter tjærebreng og reparasjoner av spontak. Slike oppgaver stiller spesielle krav både til materialbruk og håndverksutførelse noe som gjør arbeidene kostbare og vanskelig for mange kirkeiere å gjennomføre uten statlige tilskudd. Målsettingen med Riksantikvarens stavkirkeprogram er å sette i stand alle stavkirkene. Stavkirkeprogrammet startet opp i 2001, og skal gå over ti år.

Hegge stavkirke er en treskipet langkirke reist på grunnstokker og med hevet midtrom. Kirken var anslått til å være fra ca. 1200-1250 basert på stildatering av portalskurden. Nyere årringsundersøkelser tyder på at den er noe eldre, antakelig fra slutten av 1100-tallet.

Det er usikkert om kirken har stått på samme tuft bestandig, men det er et generelt trekk at middelalderkirkene ligger godt synlig i landskapet og gjerne knyttet til sentrale gårder med røtter tilbake i jernalderen. Ofte ble kirken og kirkegården lagt inntil et forhistorisk gravfelt.

Kirken skjuler mange interessante bygningsdeler og spor som det kan være vanskelig å se. Over himlingen fins masker bevart på det forhøyete midtrommets staver. På loftet finner vi også andre deler av den opprinnelige konstruksjonen. Ved å studere disse delene nøye, kan vi få bedre innsikt i hvordan stavkirkene ble bygd og hvilke verktøy som ble brukt i de ulike arbeidsprosessene.

Hva er gjort?

Hegge stavkirke har over lang tid fått store skader under gulvet. Grunnstokkene, som er den nederste delen av ei stavkirke og som sviller og staver hviler på, har råtnet vekk. I forbindelse med reparasjoner i 1924 ble det støpt steinfundamenter under stavene. Det ble lagt nytt gulv og kirken gjennomgikk samtidig en oppussing som blant annet besto i at vegger og staver ble malt og nye benker ble satt inn.

Det er foretatt dreneringsarbeider utenfor kirken for å minske vanntilstrømmingen. Råteskadete gulvbjelker er byttet ut og det er laget bedre lufting i grunnmuren ved at terrenget er senket og flere lufteventiler er satt inn i grunnmuren. Organisk materiale i grunnen bevares dårlig dersom det blir for tørt i bakken. Under Hegge stavkirke er problemet motsatt. Undersøkelser viste at bevaringsforholdene i grunnen var dårlige fordi grunnen har for høy fuktighet til at organisk materiale bevares godt. Gravearbeidet ble overvåket av arkeolog og flere interessante funn ble gjort.

Under arbeid med opprydding etter fjerning av gulvplankene, ble det funnet en del av et hjulkors av stein. Ut fra stilmessig innhold kan det være fra første halvdel av 1100-tallet. Fragmenter av bein fra omrodede graver, og en mynt fra 1700-tallet ble også funnet. Alle funnene lå løst i massene.

Det er også gjort flere interessante funn i bakken under skipet. Det ble funnet to hull som meget sannsynlig stammer fra stolper som har stått der og et hull som kan være etter en stolpe. Hullene er ca 30 cm dype og steinsatt. To av dem hadde steinsetting av små stein, mens et hadde stående steinkoninger. Det anses som sannsynlig at stolpehullene er etter en bygning. Plasseringen av stolpehullene kan tyde på at den har ligget delvis utenfor dagens kirkes grunnplan.

Det ble funnet en hel rekke graver. Gravene kan være fra to ulike perioder i det fyllmassene er forskjellig. I de øvre lagene lå det rester fra nyere tid med store steiner og masser som inneholdt rester av tre.

Støpulen

Støpulen ved Hegge stavkirke ble flyttet og bygd opp igjen der den nå står nord for kirka. Bygningen er satt sammen av både eldre tømmer sannsynligvis fra den forrige støpulen og nyere tømmer. Støpulen har omfattende råteskader og skadete stokker spunes eller skiftes. Innbyggingen av bærerommet som i nedre del av støpulen har vært uheldig for tømmeret fordi løsningen som var valgt ga en for tett situasjon for tømmeret bak platene i veggen.

I 2004 arbeidet håndverkere fra Øystre Slidre på stavkirka og i 2005 kommer håndverkere fra Valdres, Dokka og Telemark. NIKU hadde ansvaret for den arkeologiske utgravingen i 2004 og Riksantikvaren er antikvarisk ansvarlig for arbeidene.